DOI: 10.33310/2078-2128-2021-21-2-81-87
УДК 321:327

В. М. ЯРОШЕНКО,

кандидат політичних наук, доцент

ORCIDID:0000-0001-7449-905X

E-mail: pochtaenko.vera@gmail.com

Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського,
Миколаїв, Україна

В. В. НЕДБАЙ

доктор політичних наук,

професор кафедри психології та соціальних наук

ORCID ID:https://orcid.org/0000-0001-9666-2364

E-mail: nedbaivv@mdu.edu.ua

Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського,
Миколаїв, Україна

А. Л. СУХОРИКОВА,

кандидат політичних наук

ORCID ID : 0000-0002-6170-4955

E-mail: a.l.sukhorukova83@gmail.com

Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського,
Миколаїв, Україна

ФОРМУВАННЯ МІЖЕТНІЧНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ МОЛОДІ

Анотація. Визначено актуальність толерантності в сучасних умовах ризиків. Досліджено рівень наукової розробки теми толерантності. Наведені результати організованої комунікаційної кампанії «Віднайти повагу» разом з Міжнародним центром перспективних досліджень. Виявлено прояви стійких етнічних міфів в українському суспільстві, що є висновком про недостатньо впроваджений практичний компонент порівняно з науковим висвітленням. Зосереджено фокус уваги на обґрунтуванні формування міжетнічної толерантності освітньою системою. Зроблено акцент на підготовці вчителів, які будуть здійснювати формування міжетнічної толерантності учнів.

Ключові слова: толерантність, етнічні міфи, оцінність, ригідність, спрощеність.

Вступ. Толерантності належить одне з провідних ролей у процесі міжособистісної, міжгрупової, міжнаціональної, міждержавної взаємодії у сучасних випробуваннях коронавірусною пандемією, зростаючим соціальним відчуженням, поглибленням майнової нерівності та поширенням гібридних війн і військових конфліктів. Формування толерантності має бути одним із головних завдань державних інститутів та інститутів громадянського суспільства як в Україні, так і у світі. Для підтвердження заявленої гіпотези у даному дослідженні використані методи аналізу праць науковців з означеної теми, авторські дослідження теми толерантності та узагальнення досвіду інституту демократичної громадянськості [18]. Пошук шляхів зміцнення взаєморозуміння, співпраці з миротворення та відповідального використання публічної влади для збереження миру на фоні глобальних викликів: коронавірусної пандемії, гібридних війн, загострення і мілітаризації конфліктів актуалізують і визначають тему дослідження. Мета даної теми полягає в дослідженні соціального запиту на формування міжетнічної толерантності та визначенні системи

освіти спроможними сприяти формуванню міжетнічної толерантності. Толерантність – на індивідуальному рівні – це здатність сприймати без агресії думки, які відрізняються від власних, а також – особливості поведінки та способу життя інших. Терпимість до чужого способу життя, поведінки, звичаїв, почуттів, ідей, вірувань є умовою стабільності та єдності суспільств, особливо тих, які не є гомогенними ні у релігійному, ні в етнічному, ні в інших соціальних вимірах [16].

Матеріали. Проблематику толерантності вивчають спеціалісти різних областей: політологи, філософи, соціологи, педагоги, психологи, оскільки в усьому світі в науці зростає інтерес до проблеми міжетнічної толерантності. Агресія на етнічному та релігійному підґрунті, терористичні акти, міжетнічні конфлікти потребують більш поглибленого розуміння характеру та властивостей етнічної толерантності, їх впливу на соціум.

Сучасне дослідження толерантності Е. О. Ангеліною «Етнічна толерантність старшокласників» узагальнює багатоманітні прояви етнічності: явище ксенофобії (А. В. Макачук),

етнічні стереотипи (О. В. Квас), етнічна соціалізація підлітка (Т. Г. Стефаненко, О. П. Белінська), толерантність у процесі здобуття цілісності (Є. Ф. Казаков, О. Г. Асмолов, В. О. Тішков), ментальна міжетнічна толерантність (О. В. Перців), проблеми міжетнічної толерантності (Г. У. Солдатова, А. В. Петріцький), межі толерантності (П. М. Количев, Д. В. Сухушин) і багато інших. Ґрунтуючись на загальних поглядах Л. С. Виготського, О. Р. Лурії, Б. Ф. Поршнева про суспільно-історичний характер етнічної психіки, а також на дослідженнях закономірностей виникнення та розвитку етнічної свідомості, широко опрацьованих О. Г. Асмоловим, К. О. Абульхановою-Славською, В. С. Агеєвим, вчені все більше зосереджують свою увагу на вивченні психологічних особливостей формування етнічної свідомості [2].

Для уточнення предметної області дослідження у межах даної публікації доцільно навести відомі в академічному просторі визначення «етнічний стереотип», оскільки саме стереотипи стають частіше всього перешкодою на шляху формування міжетнічної толерантності.

Вперше поняття «етнічний стереотип» було введено американським вченим В. Ліпманом, що досліджував проблеми масової комунікації. Етнічний стереотип – це узагальнений, спрощений образ етнічної спільноти або її окремих представників, що виник на етапі становлення міжетнічних стосунків. Зазвичай етнічний стереотип має тенденцію поширення судження одразу на всю етнічну групу або навіть на кілька споріднених [9].

Етнічні стереотипи мають такі важливі властивості як стійкість та ригідність [17]. Існування такого явища, як етнічний стереотип цілком пояснюється прагненням людської свідомості до полегшення розуміння соціуму, спрощення сприйняття знань про соціальну реальність [1].

Для того, щоб визначити вплив етнічних стереотипів на культуру міжетнічної взаємодії у сучасному багатонаціональному суспільстві, необхідно спочатку сформулювати їх роль у соціумі. Етнічні стереотипи – це передусім культурні утворення, що є природними і існуючими доти, поки існують народи і етнічні спільноти [14].

Насамперед, треба визначити, що етнічний стереотип як регулятивний елемент етнічної самосвідомості виконує три важливі функції: пізнавальну, комунікативну і функцію захисту позитивної етнічної ідентичності.

Наведемо головні риси властивостей етнічних стереотипів:

1. Спрощеність. Чим краще людина знайома з будь-ким, тим більш диференційований у неї образ цієї людини. Так найбільш диференційованими в нашій свідомості є образи родичів і близьких друзів. Але незважаючи на це, образи інших людей ніколи повністю не відповідають дійсності. Тому легко собі уявити, наскільки простіші і схематичні наші уявлення про людей, що живуть в абсолютно інших географічних, економічних та культурних умовах. Тому не дивно, що при спілкуванні з представниками інших культур з радикально протилежними нормами і цінностями, часто виникає нерозуміння партнера по діалогу.

2. Оцінність. Стереотипи часто емоційно забарвлені симпатіями і антипатіями. Одні і ті ж риси, в залежності від того, чи належать вони своїй або чужій групі, викликають різну оцінку. Те, що у представників власної культури оцінюється як економність, у іноземців сприймається як скупість, а власна серйозність може бути інтерпретована у інших як відсутність почуття гумору.

3. Ригідність. Отримуючи інформацію з навколишнього світу і заломлюючи її через призму свого сприйняття, люди схильні більшою мірою довіряти тим фактам, які підтверджують звичні, усталені думки. Ігнорування або применшення значущості тих відомостей, які суперечать поглядам особистості або не вкладаються в рамки її поглядів і уявлень, є свого роду самообманом, засобом самозахисту від всього нового і незрозумілого [17].

У публіцистичній, а іноді і науковій літературі вказується на негативний вплив етнічних стереотипів на міжетнічні відносини. На нашу думку, таке твердження є дещо неточним, оскільки етностереотип є об'єктивним інструментом буденної свідомості. Це підтверджується тим, що в останні десятиліття у вивченні такого явища, як етнічний стереотип став пріоритетним підхід «нейтрального оцінювання» [7].

Джерелом появи негативних етнічних стереотипів є: низький індивідуальний або колективний досвід міжетнічного спілкування, відсутність правдивої інформації про представників інших етносів; цілеспрямована пропагандистська діяльність ЗМІ щодо образів представників етнічних груп з метою формування їх неправдивого сприйняття [9].

Стереотипізація є когнітивною, а тому і антропологічно необхідною, оскільки завдяки формуванню узагальнених образів людині легше орієнтуватися в соціумі. З іншого боку, вони можуть стати перешкодою в міжкультурних контактах, коли їх надмірна узагальненість

і не диференційованість не беруться до уваги. У стереотипах відбивається занадто спрощений погляд на представників інших культур, перебільшуючи риси подібності між ними і ігноруючи відмінності [17].

З іншого боку, за стереотипами часто не вдається виявити індивідуальні особливості людей, так як передбачається, що всі члени групи наділені однаковими рисами. Стереотипізація пропонує надто статичний погляд на суспільство і людину, транслюючи помилкові і застарілі уявлення і даючи тим самим спотворені уявлення про іншу культуру.

Вагомий внесок у формування етнічної толерантності в українському суспільстві належить інститутам громадянського суспільства. Саме інституціоналізація демократичної громадянськості проявляється в активній свідомій участі активістів громадських організацій у виявленні етнічних стереотипів та сприянні етнічній толерантності [18].

Серед багаточисельних прикладів наведено аналіз громадської діяльності Павла Вишебаба, музиканта, співзасновника та члена ради ГО «Єдина Планета», посланця доброї волі ПРООН в Україні, який протягом 2018 року разом з колегами провели десятки заходів різного формату зі сприяння етнічній толерантності у 17 містах України. Корисними для нашого дослідження виявилися головні міфи, які на думку громадського діяча, панують щодо питання толерантності в українському суспільстві.

Виявлення міфів як властивостей етнічних стереотипів стало можливим завдяки організованій комунікаційній кампанії, що отримала назву «Віднайти повагу» і реалізована разом з Міжнародним центром перспективних досліджень методом дискусії з десятками людей. У підсумку було виявлено, що поняття толерантності для більшості пересічних українців настільки розмите і невизначене, що інколи може здатися – геть незрозуміле або занадто відірване від повсякденного життя, щоб звертати на нього увагу. Тобто, можна стверджувати, що недостатньо уваги приділяється важливому питанню формування етнічної толерантності в українському суспільстві. Важливим також є визначення більшості співрозмовників їх щоденне використання на практиці уявлення щодо поняття толерантності. Найбільш виразними міфами виявилися наступні.

1. Толерантність – це ознака слабкості. Толерантність притаманна тим, хто не здатен фізично або морально домінувати над іншими. Але, насправді, на практиці це поняття має цілком протилежний міфіві зміст. Толерант-

ність – це акт волі, свідоме утримання від насилля, коли ми маємо можливість його спричинити. Для здійснення цього акту необхідні моральні сили, міцна опора життєвого досвіду та набутих цінностей. Натомість спричинення насилля не вимагає від нас духовної чи аналітичної роботи.

2. Толерантність до інших заважає досягненню особистого успіху та щастя. Насправді ж, толерантність – потужний інструмент досягнення психологічного спокою і щастя в особистому житті. Ставлячись поважно до оточуючих, людина отримує багато переваг: симпатії рідних та близьких, збільшення кола друзів, що дає впевненість і підтримку в години життєвих складнощів. Неодноразово помічено: чим більше друзів, тим щасливіша людина. Також не слід забувати, що взаємоповажне суспільство має економічні переваги: у ньому більший рівень безпеки, саме через це вести бізнес в такому суспільстві комфортніше, збільшується інвестиційна привабливість, а з нею і економічний стан громади, області, країни.

3. Українське суспільство толерантне. Виявився єдиний міф, якому реальність не є протилежною. Цьому є підтвердженням багаточисельні зустрічі в рамках кампанії, коли переважна більшість людей, з якими громадські активісти спілкувались, вважали себе толерантними. Але при уточненні конкретних випадків з питання толерантності у продовження зустрічі виявлялось, що кожен з учасників має докласти зусиль до виховання в собі толерантності, щоб стати насправді толерантним. Зокрема, навчитися аналізувати важливі відмінності меж рівності прав чи переваг толерантності, розуміти, де межа, за якою закінчується толерантність і починається дискримінація. А в деяких випадках – просто частіше практикувати співчуття.

Позитивним результатом такого аналізу громадським діячем етнічних міфів в українському суспільстві видається наступне припущення: якщо українці вважають себе толерантними, то слід вважати, що вони мають бажання бути такими [11].

Отже, наведений приклад є підтвердженням того, що у самому українському суспільстві є потреба, тобто соціальний запит на формування міжетнічної толерантності. Оскільки толерантність базується на прийнятті, повазі та справедливому розумінні різноманіття етносів та народів, форм вираження та варіантів прояву індивідуальності та унікальності кожної людини, то цьому мають сприяти знання,

комунікація, відсутність цензури, свобода переконань та совісті.

Оскільки етнічна толерантність не безумовна, вона, на нашу думку, потребує виховання. Таким чином, стає очевидним, що міжетнічна толерантність як одне із смислових якостей особистості, має бути прищеплене людині [3].

Виховання в душі міжетнічної толерантності має бути направлено на протидію впливу, що викликає почуття страху і відчуження по відношенню до інших. За всю історію людства можна прослідкувати, як легко посіяти розбрат на міжетнічному рівні. Адже зрозуміло, що подібні процеси сприяють розпалюванню сутичок та конфліктів між народами, що може призвести до війни між державами. Національні стереотипи, недолік знань про інші народи ведуть до нерозуміння і неприйняття іншої точки зору, іншого способу життя, іншої культури. Таким трагічним прикладом є військовий конфлікт на сході України, який продовжується з 2014 року. Приводом для вторгнення сусідньої держави на територію України стали провокативні заклики щодо захисту етнічних росіян. Соціальна ціна цього конфлікту трагічна.

Наведені аргументи можна узагальнити як соціальний запит на формування міжетнічної толерантності та на удосконалення етнополітики в українському суспільстві. Формування міжетнічної толерантності слід розглядати комплексно. Вважаємо, що одним із ефективних напрямків формування етнічної толерантності має бути виховання учнівської молоді. Для того є вагомі аргументи. Початок шкільного життя для дитини характеризуються розвитком логічного мислення, створення власної думки, важливою стає роль друзів. Для старшого підліткового віку характерний пошук себе, становлення моральної самооцінки, відбувається становлення соціальних зв'язків і соціальних відносин [12].

Толерантне виховання у шкільний період сприяє формуванню у дітей навичок незалежного мислення, вироблення поглядів та переконань, які засновані на моральних цінностях, закладається підґрунтя критичного мислення. Національна винятковість не повинна існувати, тому що гуманізм, повага, визнання рівності інших, терпимість – це ознаки громадянського суспільства, це – толерантність [5].

Наукові дослідження і наші спостереження доводять, що найбільш гострі проблеми в сфері спілкування між представниками різних національностей виникають у молодших школярів. Молодший шкільний вік – це вік, який багато в чому визначає майбутнє дитини, інтенсивний

розвиток усіх якостей людини. Головна риса в психології молодших школярів – це формування більш високого рівня самосвідомості і посиленої потреби в самореалізації [10].

З огляду на те, що ставлення до людей іншої національності починає формуватися зі старшого дошкільного віку і найбільш яскраво проявляється в початковій школі, необхідно залучати учнів до виховання етнічної толерантності саме в цей час.

У початковій школі у дітей формується новий рівень самосвідомості, тобто «внутрішня позиція» [4]. Освітня система повинна забезпечувати: історичну спадщину поколінь, збереження, розповсюдження і розвиток національної культури; виховання в учнів цілісного світорозуміння і світогляду міжнаціональних відносин; виховання патріотів своєї країни, громадян правової, демократичної, соціальної держави, що поважають права і свободи всіх людей, незалежно від їх приналежності до етносу, раси, тощо. [8].

Толерантна свідомість школярів формується у процесі становлення їх культурного вибору, а це пов'язано з можливістю сповідувати свою національну, народну культуру, визнавати право на існування і розвиток культури інших народів і етносів.

За дослідженнями Ж. Піаже, можна виділити три етапи у формуванні етнічної ідентичності: в 6–7 років дитина набуває початкових (фрагментарних, несистематичних) знань про свою етнічну приналежність; з 8–9 років дитина вже чітко ідентифікує себе з членами своєї етнічної групи, зароджуються національні почуття; у молодшому підлітковому віці (10–11 років) етнічна ідентичність формується повністю: дитина усвідомлює етнічну самотність не лише свого народу, але й інших [6].

Слід врахувати процес можливих змін вікових особливостей через вплив цифровізації. А початок дифузної ідентифікації з етнічною групою більшість авторів виявляє у дітей 3–4 років, що «реалізованої» етнічної ідентичності дитина досягає в молодшому підлітковому віці, коли рефлексія себе має для людини першочергове значення. [13].

Також спостерігається суттєве зростання етнічних знань, не просте повторення, а систематизація інформації, отриманої від дорослих. Саме у цьому віці з'являються передумови для формування толерантності як якості особистості, позаяк молодші школярі починають усвідомлювати свою етнічну приналежність та розуміти етнічні відмінності. [6].

Наведені результати наукових досліджень важливо враховувати у системі підготовки майбутніх учителів, які повинні володіти здатністю виявляти полікультурний світогляд, основою якого є етнічна та національна культура.

Як відомо, у Типовій освітній програмі для підвищення кваліфікації педагогічних працівників (2018) це поняття конкретизується наступним чином: професійно-педагогічна компетентність – це уміння використовувати у освітньому процесі новітніх науково обґрунтованих відомостей з педагогіки, психології, методик, інноватики для створення освітньо-розвивального середовища, що сприяє цілісному індивідуально-особистісному становленню дітей молодшого шкільного віку; здатність до продуктивної професійної діяльності на основі розвиненої педагогічної рефлексії відповідно до провідних ціннісно-світоглядних орієнтацій, вимог педагогічної етики та викликів початкової школи; соціально-громадянська компетентність – розуміння сутності громадянського суспільства, володіння знаннями про права і свободи людини, усвідомлення глобальних (у тому числі екологічних) проблем людства і можливостей власної участі в їх розв'язанні, усвідомлення громадянського обов'язку та почуття власної гідності, уміння визначати проблемні питання у соціокультурній, професійній сферах життєдіяльності людини та віднаходити шляхи їх розв'язання, навички ефективної та конструктивної участі в цивілізаційному суспільному розвитку, здатність до ефективної командної роботи, вміння попереджувати та розв'язувати конфлікти, досягаючи компромісів. [15].

Узагальнюючи результати досліджуваної теми в даній роботі, слід наголосити, що міжетнічна толерантність в науковій літературі достатньо висвітлена, але її практичний компонент не отримав достатнього підтвердження,

оскільки залишаються в українському суспільстві прояви стереотипів міжетнічної упередженості.

Дискусійним залишається питання визначення пріоритетності шляхів формування міжетнічної толерантності: або зосередитися на вихованні учнів або паралельно підтримувати і поширювати ініціативи активістів інституту демократичної громадянськості, приклад яких наведено в даній роботі.

Підтвердженням цьому є наведені в дослідженні результати опитування, які визначили соціальний запит на формування міжетнічної толерантності. Серед шляхів формування міжетнічної толерантності запропоновано зосередити увагу на системі освіти учнів. Зокрема, наведені найбільш оптимальні вікові категорії учнів для сприйняття і успішного формування міжетнічної толерантності. Також зроблено акцент на важливості підготовки вчителів, які будуть здійснювати виховання міжетнічної толерантності учнів.

Висновки. Гіпотеза про те, що толерантності в сучасних умовах ризиків належить важливе місце та формування толерантності має бути одним із головних завдань державних інститутів та інститутів громадянського суспільства як в Україні, так і у світі за висновками даного дослідження підтвердилася. У дослідженні наведені результати організованої комунікаційної кампанії, що отримала назву «Віднайти повагу» і реалізована разом з Міжнародним центром перспективних досліджень методом дискусії з десятками людей: прояви стійких етнічних міфів в українському суспільстві. Це надало можливість визначити соціальний запит на формування міжетнічної толерантності як освітньою сферою, так інститутом демократичної громадянськості. Проведене дослідження має подальшу перспективу висвітлення як однієї з актуальних тем сучасного наукового дискурсу.

Література:

1. Абдулкаримов Г. Г. Этнические стереотипы школьников: проблема формирования толерантного сознания. Образование в современной школе. 2002. № 4. С. 58–69.
2. Ангеліна Е. О. «Етнічна толерантність старшокласників». Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія : Психологічні науки. 2013. Т. 2, Вип. 10. С. 16–19. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmdups_2013_2_10_3.
3. Анисимов О. С. На пути к толерантному сознанию. М. 2000
4. Горбунова В. В. Психологічні чинники формування етнічної свідомості у юнацькому віці : автореф. дис. на здобуття наук. Ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія» / В. В. Горбунова. К., 2003. 19 с.
5. Грива О. Виховання толерантності в дітей та молоді. Психолог. № 21, 22. 2005. С. 5–6.
6. Заредінова Е. Р. Проблеми формування міжетнічної толерантності в учнів початкових класів (психолого-педагогічний аспект). Постметодика. 2009. № 2. С. 41–43.

7. Золотова Б. Х. Актуальные проблемы культуры межнационального общения // Формирование современных навыков межэтнического взаимодействия в Ставропольском крае. Ставрополь: Изд-во СГУ. 2000. С. 22–29.
8. Иванова Е. М. Формирование новой культуры отношений: воспитание толерантности у учащихся начальных клас сов. Начальная школа. 2006. № 3. С. 11–15.
9. Квас О. В. Вплив етнічних стереотипів на процес міжособистісного оцінювання : автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.05 « Соціальна психологія» Київ, 2003. 20 с.
10. Мальчевская М. Л. Формирование межэтнической толерантности младших школьников в классах с многонациональным составом: автореф. канд. пед. наук. Абакан. 2006.
11. Павло Вишебаба. Три міфи про толерантність/Українська правда. Життя. 14 березня 2018. URL: <https://life.pravda.com.ua/columns/2018/03/14/229509/>
12. Развитие этнической толерантности в ранней юности. URL: <http://www.shatropova.narod.ru>.
13. Слюсаренко О. С. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до виховання міжетнічної толерантності молодших школярів. Молодий вчений. 2017. № 2. С. 540–543.
14. Сприяння поширенню толерантності у поліетнічному суспільстві. / О.Майборода, Р. Чічалава, Т. Пелипенко та ін. Київ: Фонд «Європа XXI», 2002. С. 151–160.
15. Типова освітня програма організації і проведення підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладами післядипломної педагогічної освіти (Наказ Міністерства освіти і науки України від 15.01.2018 р. № 36). URL : <https://imzo.gov.ua/2018/01/16/nakaz-mon-vid-15-01-2018-36-pro-zatverdzhennya-typovoji-osvitnoji-prohramy-orhanizatsiji-i-provedennya-pidvyschennya-kvalifikatsiji-pedahohichnyh-pratsivnykiv-zakladamy-pislyadyplomnoji-pedahohichn/>.
16. Толерантність Тофтул М. Г. Сучасний словник з етики. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. 416 с. ISBN 978-966-485-156-2
17. Чеснокова Л. В. Стереотипы в межкультурной коммуникации // Концепт. 2015. № 04 (апрель). ART 15107. 0,5 п. л. URL: <http://e-koncept.ru/2015/15107.htm>. – Гос. пер. Эл № ФС 77-49965. ISSN 2304-120X.
18. Peculiarities of the student self-government in Ukraine and in Poland:prospects for cooperation. European political and law discourse. Vol. 7 No. 2. 2020. 382 p. P. 241–248.

References:

1. Abdulkarimov G.G. (2002). Ethnic stereotypes of schoolchildren: the problem of forming a tolerant consciousness. Education in the modern school. № 4. 58–69.
2. Angelina E.O. (2013). Ethnic tolerance of high school students. Scientific Bulletin of Mykolayiv State University named after V.O. Sukhomlynsky. Series: Psychological Sciences. T. 2, Vip. 10. 16-19. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmdups_2013_2_10_3.
3. Anisimov O.S. (2000). On the way to a tolerant consciousness. Moscow.
4. Gorbunova V.V. (2003). Psychological factors of formation of ethnic consciousness in adolescence: author's ref. dis. for science. Degree Cand. psychol. Science: special. 19.00.07 "Pedagogical and age psychology" / V.V. Gorbunova. Kyiv.
5. Griva O. (2005). Education of tolerance in children and youth. Psychologist. № 21–22. 5–6.
6. Zaredinova E.R. (2009). Problems of formation of interethnic tolerance in primary school students (psychological and pedagogical aspect). Postmethodology. № 2. 41–43.
7. Zolotova B.H. (2000) Actual problems of culture of interethnic communication. Formation of modern skills of interethnic interaction in the Stavropol Territory. Stavropol: SSU Publishing House. 22–29.
8. Ivanova E.M. (2006). Formation of a new culture of relations: education of tolerance in primary school students. Elementary school. № 3. 11–15.
9. Kvas O.V. (2003). Influence of ethnic stereotypes on the process of interpersonal evaluation: author's ref. dis. for the degree of Candidate of Sciences. psychol. Science: special. 19.00.05 "Social Psychology" Kyiv.
10. Malchevskaya M.L. (2006). Formation of interethnic tolerance of junior schoolchildren in classes with a multinational composition: author's ref. Cand. ped. Science. Abakan.
11. Paul Vishebaba. (2018). Three myths about tolerance / Ukrainian Truth. Life. March 14. URL: <https://life.pravda.com.ua/columns/2018/03/14/229509/>
12. Development of ethnic tolerance in early adolescence. URL: <http://www.shatropova.narod.ru>.
13. Slyusarenko O.S. (2017). Preparation of future primary school teachers for the education of interethnic tolerance of junior schoolchildren. A young scientist. № 2. 540–543.
14. Promoting tolerance in a polyethnic society / O. Mayboroda, R. Chichalova, T. Pelipenko and others. (2002). Kyiv: Europe XXI Foundation. 151-160.
15. Typical educational program of organization and carrying out of advanced training of pedagogical workers by establishments of postgraduate pedagogical education (Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine from 15.01.2018 № 36). Access mode: <https://imzo.gov.ua/2018/01/16/nakaz-mon-vid-15-01-2018-36-pro-zatverdzhennya-typovoji-osvitnoji-prohramy-orhanizatsiji-i-provedennya-pidvyschennya-kvalifikatsiji-pedahohichnyh-pratsivnykiv-zakladamy-pislyadyplomnoji-pedahohichn/>.

16. Tolerance Toftul M.G. (2014). Modern dictionary of ethics. Zhytomyr: ZhSU Publishing House. I. Franko. ISBN 978-966-485-156-2
17. Chesnokova L.V. (2015). Stereotypes in intercultural communication // Concept. № 04 (April). ART 15107. 0.5 pp. URL: <http://e-koncept.ru/2015/15107.htm>. - Gos. reg. El № FS 77-49965. - ISSN 2304-120X.
18. Peculiarities of the student self-government in Ukraine and in Poland: prospects for cooperation. (2020). European political and law discourse. Vol. 7 No. 2. 241-248.

Vira Yaroshenko

V. O. Sukhomlynskyi National University of Mykolaiv, Mykolaiv, Ukraine

Vyacheslav Nedbai

V. O. Sukhomlynskyi National University of Mykolaiv, Mykolaiv, Ukraine

Anna Sukhorukova

V. O. Sukhomlynskyi National University of Mykolaiv, Mykolaiv, Ukraine

FORMATION OF INTERETHNIC TOLERANCE OF YOUTH

Abstract. *The article is devoted to the problems of formation of interethnic tolerance in young people under the influence of socio-psychological factors of modern society. Modern scientific approaches to the study of tolerance as a socio-psychological phenomenon are considered. Interethnic tolerance as a factor of conflict-free existence in society is a necessary and sufficient condition for the formation of social unity, mature social consciousness, the principles of nonviolent solution of social problems and a balanced approach to creating social reality.*

Tolerance at the individual level is the ability to perceive without aggression thoughts that differ from their own, as well as – the behavior and lifestyle of others. Tolerance of other people's way of life, behavior, customs, feelings, ideas, beliefs is a condition for the stability and unity of societies, especially those that are not homogeneous in religious, ethnic or other social dimensions.

The existence of such a phenomenon as ethnic stereotype is fully explained by the desire of human consciousness to facilitate understanding of society, to simplify the perception of knowledge about social reality. In order to determine the impact of ethnic stereotypes on the culture of interethnic interaction in modern multinational society, it is necessary to first formulate their role in society. Ethnic stereotypes are primarily cultural formations that are natural and exist as long as there are peoples and ethnic communities. First of all, it should be noted that ethnic stereotype as a regulatory element of ethnic identity performs three important functions: cognitive, communicative and the function of protecting a positive ethnic identity.

A significant contribution to the formation of ethnic tolerance in Ukrainian society belongs to civil society institutions. It is the institutionalization of democratic citizenship that is manifested in the active conscious participation of activists of public organizations in identifying ethnic stereotypes and promoting ethnic tolerance.

Since tolerance is based on acceptance, respect and fair understanding of the diversity of ethnic groups and peoples, forms of expression and manifestations of individuality and uniqueness of each person, this should be facilitated by knowledge, communication, lack of censorship, freedom of belief and conscience.

Key words: *tolerance, interethnic tolerance, way of life, social consciousness, ethnic myth, ethnic stereotype.*